

EL COOPERATIVISME AGRARI EN ELS ANYS DE LA SEGONA REPÚBLICA (1931-1936): ELS TRES SINDICATS AGRARIS DE LA RIERA DE GAIÀ

Ricard Ramon i Sumoy

La Riera de Gaià, gràcies a l'agricultura de regadiu (amb més d'un centenar d'hectàrees de terra de gran qualitat regades amb l'aigua del Gaià), va aconseguir sortir amb èxit de la crisi agrària de finals del segle XIX. El canvi de model agrari va suposar, al llarg del primer terç del segle XX, la substitució del cànem per l'avellaner i de la vinya pel garrofer, en una transformació que requeria, de manera urgent, l'accés als adobs i nova maquinària agrícola.

La Riera havia entrat de ple en el capitalisme agrari: els pagesos (fossin propietaris o arrendataris) eren cada cop més vulnerables i dependents dels canals de comercialització. Al mateix temps, les necessitats de crèdit augmentaven ràpidament.

En aquest context, l'associacionisme agrari va aparèixer a la Riera a finals del segle XIX; ara bé, l'acció col·lectiva dels pagesos va tenir formes diverses, amb múltiples entitats, lligades a les circumstàncies econòmiques i polítiques de cada moment.

Els anys de la Segona República (1931-1936) van suposar la màxima expansió dels valors del cooperativisme agrari a la Riera: en pocs anys va passar d'un a tres sindicats, es va duplicar la població associada i es va multiplicar l'accés al crèdit agrari.

El present article pretén examinar les característiques d'aquests tres sindicats agraris, el seu origen i relació amb el context polític i econòmic de la Catalunya republicana.

En primer lloc, s'analitza la històrica **Societat Cooperativa de la Riera**, fundada el 1913 i en clara expansió als anys 20 i 30.

En segon lloc, es descriuen les especificitats i circumstàncies en què emergeixen els dos sindicats de La Bombilla: el **Sindicat Agrícola i Caixa Rural** (fundat el 1932) i posteriorment el **Sindicat Agrícola i Caixa de Crèdit La Bombilla** (fundat el 1935).

La coexistència d'aquests tres sindicats agraris, molt diferents entre si, serà una clara mostra de la complexitat social, econòmica i política que caracteritzarà la Riera a les portes de la Guerra Civil.

Aquesta reconstrucció històrica es basa en les memòries anuals, les actes d'assemblees i juntes, la correspondència vària i els comptes de les diverses entitats. Aquesta documentació, molt dispersa i fragmentada, ha estat conservada per diversos particulars de la Riera.¹

La Societat Cooperativa Agrícola de la Riera: el triomf de l'associacionisme agrari interclassista

Existeixen referències de diverses associacions agràries a la Riera de Gaià en el tombant dels segles XIX i XX: es té constància d'una Cooperativa el 1899 amb 33 socis, amb Miguel Godall com a president, així com d'una Societat de Resistència d'obriers agrícoles (impulsada per Joan Sumoy) el 1912.²

Ara bé, l'entitat que es consolidaria com a autèntic instrument vertebrador dels interessos agraris al primer terç del segle XX seria la **Societat Cooperativa Agrícola de la Riera**: si bé fou constituïda i registrada al Govern Civil el 4 d'abril de 1913, aquesta entitat no seria declarada vertader sindicat agrícola pel Ministeri de Foment fins al 2 d'abril de 1925. Li foren concedits els beneficis de la Llei de sindicats agrícoles del 1906, per R.O. del Ministeri d'Hisenda, el 24 d'abril del 1925.

En el moment de la fundació, la Societat Cooperativa va fixar la seu social als baixos de l'edifici situat al carrer Major número 12 (conegut, al llarg del segle XX, com a cal Sereno, cal Bienvenido o cal Cargol). Posteriorment, als anys 20 els mateixos pagesos van construir l'edifici de la Societat al núm. 12 del carrer Sant Pau. L'edifici de la Societat Cooperativa restaria en peus fins que als anys 80 del segle XX seria substituït per l'actual edifici del Casal Rierenc, de propietat municipal. Tot i la posterior aparició d'altres sindicats agraris, la Societat Cooperativa es va mantenir com a principal referent del món agrari local fins a l'esclat de la Guerra Civil i era popularment coneguda com el Sindicat.



Segell Societat Cooperativa.

¹ Vull agrair la informació facilitada per Rosa M. Terrafeta, Jordi Plana, Antoni Vidal, Joan Tomàs i Josep Maria Majó, així com els comentaris de Jordi Suñé i Elisa Daffarra. Per a qualsevol comentari, correcció, demanda d'informació o contacte amb l'autor, us podeu adreçar a lariera.segleXX@gmail.com.

² Lamentablement, es disposa de molt poca informació d'aquestes dues entitats.

Durant els anys de la Segona República el nombre de socis es va mantenir estable al voltant dels 120.



Edifici del carrer Major, 12, primera seu de la Societat Cooperativa. [Foto: Ricard Ramon (2014)].



Edifici del carrer Sant Pau, 12, seu de la Societat Cooperativa entre 1922 i 1982 (actualment, seu del Casal Rierenc). [Foto: Joaquim Grillo (1982)].

Aquest Sindicat va néixer a partir de la iniciativa de petits productors per vehicular els esforços col·lectius necessaris en la transició que va suposar la substitució del cànem per l'avellaner en les fèrtils terres del Gaià. De fet, la modernització agrària del poble va anar lligada a l'extensió de l'avellaner, el qual tingué, a la Riera, una implantació relativament tardana en relació amb la resta de municipis productors del Camp.

L'entitat tingué, des dels seus orígens, un caire clarament interclassista i reformista, ja que intentava agrupar tots els pagesos de la Riera, tant si es tractava de propietaris com treballadors de la terra. Tal com establia el Reglament de l'entitat, la Societat Cooperativa es componia de “labradores, ya sean propietarios, jornaleros, aparceros o braceros, e individuos de profesiones similares o anejas a la agricultura, domiciliados en esta localidad o que posean fincas dentro de su término municipal”.³

La composició social de l'entitat va acabar sent el resultat de l'evolució del sector agrari a la Riera: en els sectors tradicionals de l'economia agrària del poble, la vinya i l'oli, la Societat Cooperativa comptava amb la pluralitat d'interessos representats en el seu si (petits i mitjans propietaris, parcers, comerciants de vi, propietaris de premsa d'oli...). En canvi, en els nous sectors emergents, com l'avellana i la garrofa, la Societat s'identificava amb els productors (fossin propietaris o no). Els corredors de fruita seca,⁴ sector social emergent, quedaven al marge de l'entitat.

En paral·lel, l'estructura de la propietat, basada en la petita propietat (molt generalitzada), el baix nivell de conflictivitat agrària i el predomini de l'agricultura de regadiu contribuïren a consolidar el model de sindicalisme reformista interclassista promogut per la Societat Cooperativa.

Com assenyala Andreu Mayayo (1995), el cooperativisme era una “trinxera per frenar l'auge de la dinàmica competitiva provocada pel desenvolupament del capitalisme i, és clar, de la usura de comerciants i propietaris. Era, doncs, una opció inequívocament solidària per fer front al poder econòmic i organitzar les relacions econòmiques i socials basant-se en una cultura de participació profundament igualitària”. Des del plantejament reformista que inspirava la Societat Cooperativa, “el cooperativisme era l'instrument de modernització i el coixí amortidor de la conflictivitat social”.⁵

Pel que fa a les funcions del Sindicat, l'activitat dels primers anys va estar centrada en l'adquisició d'adobs, plantes, llavors i altres elements de producció i foment agrícola, així com d'eines i maquinària agrícola. Va jugar un paper cabdal en la modernització tècnica de l'agricultura del poble en uns moments complexos.

³ Article 2, *Reglamento de la Sociedad Cooperativa Agrícola de La Riera* (1913).

⁴ Si bé són popularment coneguts com a “comerciants”, aquí es farà servir el terme *corredor*, per tal de diferenciar-los dels *comerciants* (magatzemistes i exportadors) de Reus.

⁵ ANDREU MAYAYO I ARTAL (1995), *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya, 1893-1994*, Catarroja, Afers, p. 71.

Ara bé, no va ser fins als anys 20 quan aquesta entitat va adquirir un paper central en la vida econòmica i social del poble amb la construcció de l'edifici de la Societat Cooperativa (just després de la Gaianada de Sant Cinto del 1921) i la creació de la Caixa Popular de Crèdit (1928); l'entitat també va comptar amb un Grup Artístic format pels joves membres de l'entitat, dedicat a representacions teatrals i que jugaria un paper dinamitzador en la vida cultural de la Riera.

A finals del 1930, en un moment de plena expansió del Sindicat, els seus dirigents no amagaven el triomfalisme pels resultats que el projecte cooperatiu anava donant: “Sin estridencias, sin propagandas, sin presiones ni prerrogativas ni privilegios [...] nuestra SOCIEDAD va progresando, lenta pero sólidamente, y así, de año en año ha visto aumentar sus huestes y su prestigio, de forma que hoy, sus beneficios irradian por todos los ámbitos de nuestro querido pueblo, y a su vida y provenir —podemos afirmarlo sin hipérbole— va estrechamente unida la propia vida y porvenir de nuestra SOCIEDAD”.⁶



Grup Artístic de la Societat Cooperativa de la Riera (1930).

⁶ Memoria: Inventario, Balance de 1930 de la Sociedad Cooperativa Agrícola de La Riera.

Societat Cooperativa i República: una relació complexa

La creixent importància de la Societat Cooperativa va convertir aquesta entitat en un dels dos pols polítics que havia de vertebrar la vida política local als anys 20 i 30. L'altre pol polític seria el cafè-cinema La Bombilla. El Sindicat i La Bombilla configurarien un model de bipolarisme local que havia de perdurar fins entrada la Guerra Civil.

Durant la dictadura de Primo de Rivera s'havia mantingut l'alternança en el poder municipal: després d'uns anys de govern de La Bombilla, entre 1926 i 1930 l'Ajuntament recaigué en mans de diversos dirigents de la Societat Cooperativa, agrupats en el que s'anomenava popularment Partit del Sindicat. El 1930 el Partit del Sindicat perdria el poder, que passaria al Partit de La Bombilla, el qual guanyaria per només 9 vots les històriques eleccions municipals del 12 d'abril de 1931.⁷

A partir d'aquell moment La Bombilla va passar a ser el centre republicà del poble, i el Partit del Sindicat, associat a la dictadura, va desaparèixer com a actor polític local. Amb la República, la Societat Cooperativa féu un pas enrere i restringí la seva acció als àmbits econòmic i social, i els seus dirigents abandonaren tota pretensió en la vida política municipal.

L'associació que es feia de l'entitat amb l'Administració municipal dels anys 1926-1930 va forçar els seus dirigents a manifestar públicament la lleialtat i el suport (tot i que sense gran entusiasme) a la República: “Encar que és nostre desig no fer esment —perquè es faria llarga la relació— d'alguns dels molts fets ocorreguts durant l'any, no podem el·ludir a consignar —per ésser el més important— el canvi de règim que hi ha hagut a Espanya, desitjant que'ls majors encerts guïin als que han de governar-la, per a una major prosperitat de nostra Pàtria, per quina grandesa, encara que modestament, també nosaltres treballem amb afany”.⁸

L'any següent, amb el canvi de règim totalment assimilat, la Societat Cooperativa manifestava la seva satisfacció pel fet que, d'acord amb l'Estatut de Catalunya, els sindicats agrícoles passaven a dependre del Govern de la Generalitat. Segons la direcció de l'entitat, aquest fet “ens fa obrir el cor a l'esperança de que, regit per homes comprensius i vers patriotes, al cap d'ells l'Honorable President —a qui retem fervorós homenatge— han de regular la vida de les nostres entitats per camins lliures d'entrebancs que han de conduir-nos a una major prosperitat en bé de l'agricultura i de la nostra Catalunya”.⁹

Un examen detallat de les diverses juntes dels anys 30 confirma certa pluralitat

⁷ Per a més detalls sobre la societat, l'economia i la política de la Riera dels anys 30, vegeu Ricard Ramon i Sumoy (2012), *República, Reforma i Democràcia local. La Riera de Gaià 1931-1936*, Valls, Cossetània.

⁸ Memòria: Inventari, Balanç de 1931 de la Societat Cooperativa Agrícola de La Riera.

⁹ Memòria: Inventari, Balanç de 1932 de la Societat Cooperativa Agrícola de La Riera.

en l'alineament polític dels dirigents de l'entitat: tot i el predomini de rierencs tradicionalment vinculats a les dretes, 5 dels 14 membres de les diverses juntes de la Segona República estaven vinculats a les esquerres.¹⁰

En aquest context, la Societat Cooperativa va optar per evitar cap vinculació política amb una determinada força política i permetre l'expressió de la creixent pluralitat de veus que hi havia en el seu si. No és, doncs, estrany que la Societat Cooperativa hostatgés els principals mítings electorals que van tenir lloc al poble durant el període republicà: es tracta dels mítings de l'Esquerra Republicana (que els anys 1932 i 1933 centrava l'atenció en el vot rabassaire), els Radicals (amb la presència de Simó Bofarull) i la Lliga (amb intervencions de Santiago Vallvé, Josep Maria Gich, Fernando de Segarra, Salvador Ventosa, Andreu Bausili i Josep Maria Casabó).¹¹

Societat Cooperativa i “qüestió rabassaire”: la pervivència de l'enfocament interclassista

La pluralitat política a l'interior de l'entitat té importants conseqüències, ja que implica la convivència, en el si de la mateixa entitat, de pagesos i propietaris amb interessos creixentment oposats. La mobilització dels arrendataris i parcers (anomenats de manera general rabassaires), associada als intents del Govern català de reduir les rendes que pagaven als amos, no modificaria l'estructura social de la Societat Cooperativa, que mantindria al llarg del període republicà el seu caire interclassista. Ara bé, aquest interclassisme no estava exempt de paradoxes.

D'una banda, es donava el cas que des del 1930 la Societat Cooperativa era sòcia de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI), organització dels grans propietaris oposada al procés de reforma dels contractes de conreu. Curiosament, la Societat Cooperativa de la Riera era l'únic sindicat agrari del Baix Gaià que estava adherit a l'IACSI en tant que organització, mentre que quinze terratinents del Baix Gaià n'eren socis a títol individual (un al Catllar, dos a la Nou, quatre a la Pobla de Montornès, set a Salomó i un a Torredembarra), així com alguns terratinents residents de les capitals (com la marquesa de la Bàrcena, principal propietària de terres a la Riera).¹²

¹⁰ Aquest alineament polític dels dirigents de l'entitat es basa en la llista d'electors del Front d'Esquerres elaborada pel Comitè del Front Popular de la Riera el febrer del 1936 (Centro Documental de la Memoria Histórica, Salamanca, PS Barcelona 1441). Aquesta llista ens permet situar políticament els rierencs majors d'edat de l'any 1936.

¹¹ De fet, durant els primers anys de la República, els únics actes polítics que no se celebraven a la Societat Cooperativa eren els de les candidatures republicanes marcel·linistes (promogudes per Marcel·lí Domingo), que comptaven amb el suport del Partit Republicà Federal Català de la Riera, instal·lat al cafè-cinema La Bombilla.

¹² Memòries de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (1928, 1931, 1933).

La pertinença de l'entitat a l'IACSI no va impedir que una part important dels arrendataris i parcers del poble continuessin sent socis de la Societat Cooperativa i que alguns rabassaires fins i tot participessin activament a la Junta de l'entitat.

A partir del 1934 es té constància de la creació a la Riera d'una petita Societat d'Agricultors Rabassaires adherida a la Unió de Rabassaires (i vinculada a ERC), que, tot i no estar formalment registrada, va promoure la presentació d'almenys setanta-vuit demandes de revisió dels contractes de conreu.¹³ Un examen d'aquestes demandes confirma que a la Societat Cooperativa hi convivien tant arrendataris/parcers que sol·licitaven la revisió dels contractes com propietaris afectats per les esmentades demandes.



Segell de la Societat d'Agricultors Rabassaires de la Riera (1934).

Ara bé, convé destacar que el creixent dinamisme dels rabassaires no va afectar el mapa del cooperativisme rierenc: els rabassaires no van promoure cap escissió de la Societat Cooperativa, ans al contrari, molts d'ells van continuar actius fins i tot en la direcció de l'entitat.

La Societat d'Agricultors Rabassaires tindria, en aquest sentit, un paper estrictament polític (centrat en la discussió i posada en marxa de la Llei de contractes de conreu, el 1934) i no assumiria cap de les funcions econòmiques i socials que exercia la Societat Cooperativa (ni tan sols tindria local propi). Aquest aspecte és important, ja que en molts dels pobles del Baix Gaià l'emergència de les organitzacions de rabassaires va suposar la creació d'autèntics sindicats nous amb pretensions en l'àmbit econòmic i cooperatiu.¹⁴

¹³ Vull agrair el suport de l'historiador Raimon Soler Becerro, que m'ha facilitat la documentació de la Comissió Arbitral del Districte del Vendrell referent a la Riera que es conserva a l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès. L'esmentat historiador està actualment duent a terme una exhaustiva recerca sobre el conflicte rabassaire a tot el districte judicial del Vendrell (inclosos bona part dels pobles del Baix Gaià).

¹⁴ Per a l'examen dels sindicats de rabassaires als pobles del Baix Gaià, vegeu Ricard Ramon i Sumoy (2009), "La qüestió agrària al Baix Gaià durant la Segona República: l'emergència dels sindicats d'agricultors rabassaires" (1931-1932)", *Recull de Treballs* 10, Torredembarra, Centre d'Estudis Sinibald de Mar.

Així doncs, malgrat les tensions entre rabassaires i propietaris, la Societat Cooperativa mantenia el seu caràcter reformista i interclassista. No és estrany, doncs, que el mes de març del 1932, en plena agitació al camp català per la revisió dels contractes de conreu, *La Veu de Tarragona* (diari portaveu de la Lliga a Tarragona) posés la Societat Cooperativa de la Riera com a exemple de bona gestió i felicités els seus dirigents “per la seva tasca digna d’imitació per molts altres”.¹⁵

Avellanes i crèdit agrari

El cultiu de l’avellana s’havia convertit en el principal conreu del municipi, i la gran majoria dels pagesos del poble estaven totalment sotmesos a la inestabilitat de preus que vivia aquest producte, el qual anava destinat sobretot a l’exportació. Fruit de les condicions agronòmiques específiques del poble, la Riera era l’únic poble de la vall del Gaià dependent d’aquest producte, del qual vivia bona part de la pagesia local.

Després de la forta caiguda de preus de l’any 1932 era evident que calia unir els esforços de totes les cooperatives dels pobles productors per tal de poder disminuir la dependència del comerç privat: aquest era l’objectiu central de la Unió de Colliters d’Avellanes del Camp de Tarragona, nova entitat fundada l’octubre del 1932, en la qual la Societat Cooperativa de la Riera hi participaria activament. A finals del 1934, Josep Magriñá (president de la Societat Cooperativa) va ser elegit vocal del Comitè Executiu d’aquesta entitat d’àmbit comarcal.

La primera iniciativa que es va posar en marxa fou la pignoració de les avellanes: es tractava de concedir préstecs sobre avellanes en dipòsit, per tal que els pagesos poguessin endarrerir l’entrega de les avellanes a l’espera que els preus pugessin. Les caixes de crèdit dels sindicats fomentarien aquesta mesura gràcies a diversos crèdits atorgats per la Caixa de Pensions amb l’aval de la Generalitat de Catalunya.¹⁶

Aquell any la Societat Cooperativa es va mostrar molt satisfeta per les accions dutes a terme: “com a part integrant de l’Unió de Colliters d’Avellanes del Camp de Tarragona, s’ha pogut evitar, en bona part, l’haver de mal vendre l’avellana, sostenint així el retraïment que ha mantingut un preu, que si bé no arriba a ésser remunerador, ha sigut superior al que amb una excessiva oferta al mercat fatalment s’hauria produït, causant una major penúria encara, als pobles –que com el nostre– és la venda d’aquest fruit el principal ingrés”.¹⁷

¹⁵ *La Veu de Tarragona*, 16/3/1932.

¹⁶ Per a més informació sobre la Unió de Colliters i el mercat d’avellanes durant els anys de la República, vegeu Antoni Gavalda Torrents (1989), *L’associacionisme agrari a Catalunya (El model de la societat agrícola de Valls 1888-1988)*, Valls, Institut d’Estudis Vallencs (vol. II).

¹⁷ Memòria: Inventari, Balanç de 1932 de la Societat Cooperativa Agrícola de la Riera.

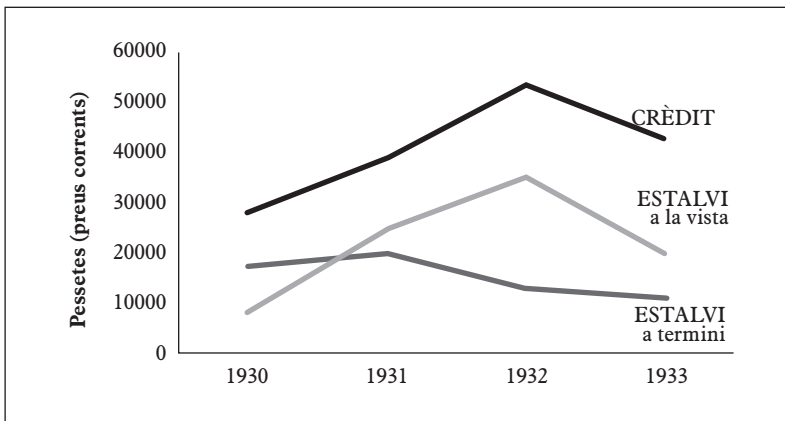
El volum d'aquests préstecs sobre avellanes a la Riera va pujar a 4.650 pessetes durant la campanya del 1932 i a 7.330 pessetes per a la campanya del 1933. Durant l'any 1933, l'amortització d'aquests préstecs sobre avellanes va arribar a 11.800 pessetes.¹⁸ Aquest mètode de gestió de l'oferta a través de les pignoracions seria prorrogat, i el 1935 el Ministeri d'Agricultura concediria un nou aval.

El següent pas en la defensa dels interessos dels productors d'avellanes fou el de la compra en comú: a la Riera, l'existència de quatre xarxes de comercialització (a través de quatre potents corredors de fruita locals) havia impossibilitat la compra col·lectiva. Gràcies a la progressiva expansió de la Unió de Colliters (amb magatzem propi i trencadora a Reus), la Societat Cooperativa va poder fer realitat durant els darrers anys de la República la compra en comú d'avellanes i ametlles (com a secció local de la Unió de Colliters que era).

L'impuls del crèdit agrari durant aquells anys va anar més enllà dels crèdits pignoratius: el període de la Segona República suposa per a la Societat Cooperativa l'autèntica expansió com a entitat de foment del crèdit.

En l'estructura econòmica i social de la Riera dels anys 30 la fluïdesa del crèdit era necessària per garantir la independència dels pagesos respecte dels corredors: aquells anys era molt corrent la pràctica per la qual els corredors (que comptaven amb plena liquiditat financera) avançaven els diners al pagès abans de tenir la collita, fet que limitava encara més la capacitat del pagès a l'hora de vendre el producte.

Gràfic 1: Caixa de crèdit de la Societat Cooperativa de la Riera



Elaboració pròpia a partir de les *Memòries* de la Societat Cooperativa Agrícola.¹⁹

¹⁸ Memòria: Inventari, Balanç de 1933 de la Societat Cooperativa Agrícola de la Riera.

¹⁹ No es disposa de les dades completes del període 1934-1936.

Un repàs general dels comptes de la Societat Cooperativa d'aquells anys (vegeu Gràfic 1) confirma l'expansió del crèdit agrari al municipi: la crisi de preus de l'ave llana de l'any 1932 coincideix amb la màxima expansió del crèdit (acompanyada de l'estalvi a la vista, en detriment de l'estalvi a termini).

A partir del 1933, la Societat Cooperativa també va ser molt activa en l'extensió del mutualisme en el municipi (tant per propietaris com rabassaires) i es va convertir en la secció local de la nova Mutualitat d'Accidents del Treball Agrícola del Camp de Tarragona. Aquesta nova entitat comarcal estava impulsada per la Unió de Colliters.²⁰

El 24 de març de 1935, la Societat Cooperativa va organitzar a la Riera un important acte d'àmbit català sobre el nou règim de mutualitats, que va comptar, entre d'altres, amb el vicepresident de la Mutualitat d'Assegurances contra Accidents del Treball Agrícola de Catalunya, el president de la Unió de Vinyaters de Catalunya i el president de la Unió de Sindicats Agrícoles de Catalunya.²¹

El Sindicat Agrícola i Caixa Rural (de La Bombilla): un sindicat atípic vinculat al poder municipal (1932-1936)



Segell del “Sindicat Agrícola i Caixa Rural”.

Tal com s'ha comentat, les històriques eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 van suposar la victòria del “partit de La Bombilla” per només 9 vots respecte del “partit del Sindicat”. La Bombilla, a més de cafè-cinema, esdevindria la seu del nou Partit Republicà Federal Català de la Riera, i passaria a ser, *de facto*, el Centre Republicà del municipi. Les elits del “partit de La Bombilla” (moliners, corredors de fruita, propietaris agraris) deixaven enrere tota connivència amb la monarquia, i es convertien en la classe dirigent local del nou règim republicà (ho seria fins al juliol del 1936).

És en aquest context d'expansió i hegemonia política del “partit de La Bombilla” que cal situar la creació d'un nou sindicat agrari, anomenat **Sindicat Agrícola i Caixa Rural de la Riera**: La Bombilla, en tant que centre de poder, amb cafè, cinema,

²⁰ Per a més informació sobre la nova Mutualitat d'Accidents Agrícoles, vegeu Antoni Gavaldà Torrents (1989), *op. cit.*, p. 60.

²¹ *La Cruz*, 20/3/1935.

partit polític, societat recreativa, metge propi, control de l'Ajuntament, festa major pròpia..., necessitava garantir l'accés al crèdit als seus membres, facilitar determinats serveis als pagesos que no estaven integrats a la Societat Cooperativa i, sobretot, garantir-se la plena representació del municipi davant les instàncies provincials i governamentals. A més, el nou context polític oferia noves possibilitats a l'emergent petita burgesia industrial i comercial que havien de ser aprofitades mitjançant tots els instruments legals a l'abast.

El nou Sindicat Agrícola i Caixa Rural de la Riera fou fundat el 6 d'abril de 1932 i declarat vertader sindicat en l'Ordre del 21 d'abril de 1932 del Ministeri d'Agricultura, Indústria i Comerç. Va ser reconegut pel Govern Civil el 7 de maig de 1932. Va fixar la seu social al carrer Francesc Macià, 5 (actual carrer Nou), a l'edifici del cafè-cinema de La Bombilla (propietat del secretari municipal, Josep Cartañá).

És important comentar que aquest sindicat no va portar mai la referència a La Bombilla en el nom de l'entitat. Aquest fet no és casual, ja que la nova entitat no pretenia ser només "l'instrument sindical" del partit local de La Bombilla, sinó també de l'Ajuntament.



Edifici del cafè-cinema La Bombilla (sala d'espectacles a la planta baixa i cafè al primer pis). [Fotografia: Josep M. Llauradó (2012)].

En el moment de la seva fundació aquest Sindicat tenia 137 socis, i fins a finals de 1934 es mouria en la franja dels 140 socis (142 socis el 1932, 141 el 1933), gairebé tots homes (només vuit dones).

Un repàs general dels estatuts d'aquest Sindicat en confirmen el caràcter atípic: no estava organitzat d'acord amb els principis clàssics del cooperativisme (un soci, un vot) sinó amb criteris societaris clarament empresarials, ja que els drets de vot dels socis depenien del capital crèdit aportat. A la Junta General cada soci comptava amb un vot per cada 250 ptes. de capital crèdit aportat; en paral·lel, la quota d'entrada i la quota anual eren proporcionals a la contribució.²²

Un repàs de la Junta de l'entitat (vegeu Annex) confirma el poc caràcter "agra-rista" de l'entitat i l'assimilació amb el govern municipal del moment: el president de l'entitat és Joan Boronat (moliner), qui des del 1930 era alcalde; el caixer era Joan Font (industrial), primer tinent d'alcalde des del 1931; a més, la Junta també incloïa tres regidors (dos dels quals són els principals corredors de fruita del moment), el jutge suplent (transportista), el fiscal municipal i un constructor.

L'examen dels diferents tipus de quota d'entrada confirma la presència en el si de l'entitat d'un elevat nombre de socis d'un alt nivell adquisitiu:

Taula 1. Tipus de socis en funció de la quota d'entrada

	1932	1935	1936
6 ptes.	48	48	47
3 ptes.	30	31	31
1 pta.	64	1	0
Total	142	80	78

Elaboració pròpia a partir del Registre de Socis del Sindicat.

L'activitat econòmica de l'entitat va estar centrada en la Caixa Rural, la qual tenia plena liquiditat financera. Si bé el volum d'activitat és inferior al de la Societat Cooperativa, el nivell d'estalvis i les existències de caixa són molt superiors.

En el context dels canvis administratius derivats de la nova legislació republicana en l'àmbit del comerç exterior, la direcció del Sindicat va pretendre crear un nou circuit comercial per poder donar sortida a la producció de la Riera sense haver

²² 1 pta. per als que aporten fins a 125 ptes., 2 ptes. per a la franja 125-500 ptes., 3 ptes. per a la franja 500-1.000 ptes., 6 ptes. per a la franja 1.000-5.000 ptes. i 10 ptes. a partir de 5.000 ptes.

de passar pels exportadors de Reus. Les fortes tensions que existien en aquells anys entre els diferents actors de la cadena de valor de l'avellana (productors-corredors-trencadors-exportadors), i la forta variabilitat de preus, forçaven, doncs, també els corredors locals a buscar noves fórmules per garantir els marges comercials.

Així doncs, el 29 de maig de 1933, la direcció del Sindicat va enviar una carta al director general de Comerç i Política Aranzelària en què es demanava la inscripció del Sindicat al registre oficial d'Exportadors per poder exportar fruita a l'estranger. En la demanda se sol·licitava poder exportar fruites i hortalisses de tota classe fins a 500.000 kg a l'any, i s'esmentava els probables mercats d'enviament de França, Alemanya, Suïssa, Anglaterra i la resta d'Europa.²³ Malauradament, no es disposa de més informació sobre com va evolucionar aquesta iniciativa empresarial, que hauria suposat un revulsiu important en l'economia local.

El Sindicat Agrícola (de La Bombilla) a les eleccions municipals del 1934

Aquest Sindicat Agrícola també va servir de plataforma a les elits de La Bombilla per organitzar-se de cara a les eleccions municipals del 1934: a la Junta General Extraordinària del 6 de desembre de 1933 es va decidir unànimement “prendre part en les eleccions de Consellers d'aquest Municipi, sota el nom de «Sindicat Agrícola i Caixa Rural d'aquest poble» per a la seva identificació com a partit”.²⁴

La candidatura del Sindicat Agrícola i Caixa Rural era, a la pràctica, la llista de l'Ajuntament sortint de La Bombilla, ja que estava formada pels mateixos rierencs que tres anys abans havien estat elegits sota les sigles del Partit Republicà Federal de la Riera. Ara bé, cal tenir en compte que a finals del 1933 els aires polítics han canviat: a Espanya hi governen les dretes i l'etiqueta “republicà federal” ha perdut l'atractiu de tres anys abans. Les sigles del Sindicat Agrícola i Caixa Rural permetien als dirigents de La Bombilla continuar exercint el poder local sota un paraigua suposadament més independent que el de tres anys abans. En paral·lel, es mantindria una candidatura sota les sigles del Partit Republicà Federal de la Riera, amb candidats de les diverses esquerres del moment (inclosa ERC).

Aquest ús d'un sindicat agrari com a plataforma política de cara a unes eleccions municipals no era nou a la Riera, on la Societat Cooperativa havia vertebrat la candidatura perdedora a les eleccions del 1931. Ara bé, en les eleccions del 1931 la Societat Cooperativa no s'havia presentat “formalment”, sinó que eren destacats membres de l'entitat els que s'havien presentat sota una mateixa candidatura independent.

²³ Correspondència “Sindicat Agrícola i Caixa Rural”, 29/5/1933.

²⁴ Junta General Extraordinària 6/12/1933.

Convé aclarir que la Societat Cooperativa (coneguda com a “partit del Sindicat”), la qual el 1931 havia perdut per només 9 vots, no es va presentar a les noves eleccions. De fet, aquests comicis eren percebuts com a comicis “ja guanyats d’entrada” pel partit local de La Bombilla. Les dues llistes que es presentarien (la del Sindicat Agrícola de La Bombilla i la del Partit Republicà Federal) responien, per tant, a un pacte previ en el si del “partit de La Bombilla”: d’acord amb la nova llei electoral (amb llistes tancades i bloquejades), fos quin fos el resultat, la llista perdedora obtindria dos regidors “per minories”.

En aquestes eleccions “prèviament organitzades” (on només votaria un 20 % del cens), la llista del Sindicat Agrícola i Caixa Rural va guanyar amb 118 vots, mentre que el Partit Republicà Federal Català en va obtenir només 9. Després d’aquestes eleccions, Joan Font Rovira, caixer del Sindicat Agrícola, va ser nomenat alcalde i Joan Boronat Boada, exalcalde i president del Sindicat, va passar a ser alcalde segon.

La institucionalització del Sindicat Agrícola i Caixa Rural com a braç socioeconòmic de l’Ajuntament es reforçaria després d’aquelles eleccions: les autoritats municipals presentaran en tot moment el seu Sindicat Agrícola davant de les instàncies administratives superiors com a únic sindicat representatiu del municipi.

Totes les decisions i nomenaments de l’autoritat municipal en l’àmbit agrari ignoraran l’existència de la Societat Cooperativa. Així doncs, fins al juliol del 1936 totes les juntes i comissions locals agràries estaran monopolitzades per representants del Sindicat Agrari de La Bombilla.²⁵

La crisi de La Bombilla (1934)

Els Fets d’Octubre del 1934 van desencadenar una crisi en el si de La Bombilla, que passaria a dividir-se en dos. El govern municipal (i el seu Sindicat Agrícola i Caixa Rural) va evitar tot vincle amb aquells fets, i es va alinear amb la repressió política duta a terme pel Govern de l’Estat; en paral·lel, el secretari municipal, Josep Cartañá, va optar per alinear el cafè-cinema La Bombilla amb les esquerres del poble. Des d’aquell moment dretes i esquerres passen a quedar clarament delimitades.²⁶

²⁵ A títol d’exemple, el 27 de setembre de 1935 es va constituir la Comissió Mixta Local auxiliar de la Junta Vitivinícola de la Riera. L’Ajuntament va elegir tres vocals (Josep Blanch Vidal, Pere Parés Inglés i Joan Mallafré Plana), tots ells membres del Sindicat Agrícola i Caixa Rural (*Arxiu Municipal Ajuntament de la Riera de Gaià, documents diversos 1931-1936*). No es designaria, doncs, cap representant de la Societat Cooperativa, la qual tenia importants interessos en el sector vitivinícola i pertanyia, des de feia més de dos decennis, a la Unió de Vinyaters de Catalunya.

²⁶ Per conèixer els Fets d’Octubre a la Riera, i la complexa evolució política del municipi durant el Bienni Negre (1934-1936), vegeu Ricard Ramon i Sumoy (2012), *op. cit.*, p. 169-224.

A principis de novembre del 1934, el Sindicat Agrícola i Caixa Rural, creat dos anys abans, abandona tot vincle amb La Bombilla. En la reunió de la Junta Directiva del 4 de novembre de 1934, el president Joan Boronat va exposar que “trobant-se el Sindicat que ell presideix sense domicili efectiu, amb motiu d’haver estat per causes injustificades desnonat i tret d’una manera poc leal del seu antic local social, carrer d’en Francesc Macià 5, baixos (La Bombilla) pel propietari del mateix, calia buscar un lloc adequat, a fi de reanudar la vitalitat del mateix, exercint-hi sense mires polítiques ni socials les funcions altament nobles que han estat sempre l’únic ideal d’aquest Sindicat, acordant-se seguidament i unànime domiciliar-lo amb tot i per a tot, al carrer de S. Antoni N° 11, baixos”.

Des d’aquell moment el Sindicat Agrícola i Caixa Rural va passar, doncs, a estar domiciliat al que fins llavors havia estat el Café Económico (anomenat popularment Can Miquel de Redín), a l’edifici que allotjaria anys més tard la Fonda Riera. Amb aquesta escissió es donava el primer pas per a la creació de l’Aliança, nova “societat” dels dirigents municipals (en aquell moment, ja clarament alineat amb les dretes) i seu del Sindicat Agrícola.²⁷



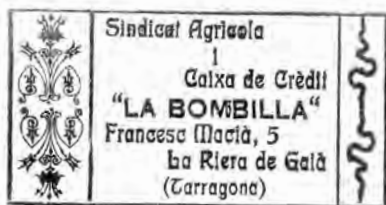
Edifici de l’Aliança (café de Can Miquel de Redín), seu del Sindicat Agrícola i Caixa Rural a partir del novembre de 1934 (escindit de La Bombilla). [Fotografia: Joan Carles Blanch (2014)].

²⁷ Per a la història completa d’aquest café i “tercer partit” del poble, vegeu la completa monografia Joan Carles i Eva Blanch Torredadell (2009), *Del Cafè a la Fonda 1922-2009*, la Riera de Gaià, Fonda Riera.

La primera conseqüència de l'escissió va ser la renúncia de molts socis, que es van mantenir lleials a La Bombilla. Aquest fet va forçar els dirigents del Sindicat Agrícola a modificar l'article 9 dels estatuts, el qual permetia, en cas de renúncia, recuperar els imports ingressats com a quotes d'entrada i anuals. El gener del 1936, la Junta General va modificar els estatuts precisament per establir que "en el caso de renuncia, cambio de domicilio, o fallecimiento, nunca podrá reclamar lo que haya ingresado en concepto de entrada y cuotas anuales".²⁸

Fruit d'aquesta crisi, es produeix un canvi important tant en el nombre de socis com en el seu perfil social: de 141 socis (1933) es passa a 80 (1935) i 78 socis (1936). Els socis que abandonen l'entitat són clarament els que aportaven menys capital social (vegeu Taula 1), mentre que els de més poder adquisitiu es queden al Sindicat.

El nou Sindicat Agrícola i Caixa de Crèdit La Bombilla (1935): un sindicat d'esquerres



Segell Sindicat Agrícola i Caixa de Crèdit La Bombilla.

A causa de l'esmentada escissió, els militants d'esquerres afins al secretari municipal, Josep Cartañà, no trigarien a crear un nou sindicat. Aquest cop sí, el sindicat incorporaria en el nom la referència a La Bombilla: la nova Bombilla dels anys 1935-1936 es convertia en un "casal de les esquerres" que havia d'aplegar el cafè-cinema, el sindicat, la cooperativa de consum, el Partit Republicà Federal Català, l'Esquerra Republicana i, des del febrer del 1936, el Comitè del Front Popular. El centre de gravetat de tot aquest teixit polític seria el secretari municipal.

El **Sindicat Agrícola i Caixa de Crèdit La Bombilla** seria constituït el 7 d'abril de 1935, seria reconegut pel Departament d'Economia i Agricultura de la Generalitat de Catalunya el 4 de maig de 1935 i va quedar registrat amb el número 315 del Registre del Servei de Cooperació d'aquest Departament. Aquest sindicat seria el primer i únic que s'aprovaria d'acord amb la nova legislació catalana del 1934 sobre cooperació i sindicats. Curiosament, ja abans de la seva aprovació formal havia enviat

²⁸ Junta General Ordinària del Sindicat Agrícola i Caixa Rural, 16/1/1936.

representants a la reunió del Consell Superior de la Cooperació que es va celebrar el 23 de març de 1935 al Palau de la Generalitat de Catalunya, a Barcelona.²⁹

El nou sindicat es va posar en marxa amb 28 socis fundadors, que van passar a 37 al llarg de l'any 1935. Es tractava, doncs, d'un sindicat clarament minoritari, si tenim en compte els altres dos sindicats presents al poble.

Convé tenir present que aquest sindicat, format per classes populars, no comptava en un principi amb la facilitat de mitjans amb què comptaven els altres dos sindicats: mentre que els altres dos sindicats havien iniciat les activitats amb plena liquiditat, en aquest cas s'havia de recórrer al crèdit.

Així doncs, en la primera reunió de l'entitat es va establir que “per tal de lograr el començament de les activitats pròpies d'aquest Sindicat i Caixa de Crèdit, es precisa sol·licitar de la Caixa de Crèdit Agrícola i Cooperació de la Generalitat de Catalunya, un descobert de compte corrent de 10 000 pessetes, que seran destinades exclusivament a facilitar les operacions de Caixa de Crèdit del Sindicat”.³⁰ El 10 de juny de 1935 se signaria el contracte del crèdit amb la Caixa de Crèdit Agrícola i Cooperatiu.³¹ El crèdit comptaria amb l'aval de set socis de l'entitat.

Després d'un període inicial en què el sindicat tenia com a seu l'edifici del cafè-cinema La Bombilla, el 8 de setembre de 1935 es va aprovar l'ampliació dels locals i llogar els baixos de la casa núm. 24 del carrer Major, propietat de la marquesa de la Bàrcena, “el qual a més d'ésser un punt cèntric en la població, reuneix la gran avantatge d'ésser un edifici de nova construcció”.³²

Un cop posat en marxa es va decidir organitzar l'entitat en tres seccions “per a facilitar la tasca i bon funcionament del Sindicat”: el “Sindicat, pròpiament dit” (centrat en la compravenda de gènere agrícola i comercialització en comú), la “Caixa de Crèdit” i la “Cooperativa de Consum”.³³

Pel que fa a la secció “Sindicat, pròpiament dit”, l'activitat principal fou la venda d'adobs i sulfats. En la posada en marxa del sindicat es va comprar sulfat d'amoníac, clorur de potassa, super-fosfat de calci, sulfat de coure i sofre floristella.

A diferència de les altres dues entitats examinades, no es té constància de cap intent seriós de comercialització en comú de la producció. No obstant això, el sindicat prestà especial atenció a ajudar els socis per tal de poder aconseguir els millors preus davant els corredors. En aquest sentit, una decisió important fou

²⁹ *La Vanguardia*, 24/3/1935

³⁰ Junta General del Sindicat Agrícola i Caixa de Crèdit La Bombilla, 12/5/1935.

³¹ És interessant apuntar que la Caixa de Crèdit Agrícola i Cooperació de la Generalitat havia estat creada tot just uns mesos abans, per llei de l'agost del 1934.

³² Junta General del Sindicat Agrícola i Caixa de Crèdit La Bombilla, 8/9/1935.

³³ *Ibidem*, 10/11/1935.

l'adquisició col·lectiva d'una balança automàtica per pesar l'avellana tant amb closca com en gra.³⁴ L'ús d'una balança al mateix sindicat era fonamental per tal de no deixar els petits productors a mercè dels compradors; a més, en el cas de la producció d'avellana calia ser precís en el càlcul del rendiment, que es feia a partir d'una mostra que el comprador extreia de cada sac.

Respecte a la Caixa de Crèdit, convé tenir en compte que, a diferència dels altres dos sindicats del poble, era una caixa eminentment de crèdit (el qual s'obtenia a través de l'esmentat compte amb la Caixa de Crèdit Agrícola de la Generalitat) i no d'estalvi, ja que el nivell de liquiditat financera dels seus socis era relativament baix.



Seu del Sindicat Agrícola i Caixa de Crèdit La Bombilla al carrer Major, 24. [Fotografia: Ricard Ramon (2014)].

³⁴ *Ibidem*, 12/1/1936.

La composició de la Junta del nou sindicat confirma el seu caràcter polític clarament alineat amb les esquerres del moment. La meitat dels membres del Comitè del Front Popular creat el febrer del 1936 a favor de la candidatura del Front d'Esquerres eren membres de la Junta d'aquest sindicat. El president d'aquest comitè electoral (l'històric dirigent republicà federal Josep Recasens) era, de fet, el tresorer del sindicat.

A més, una part important dels socis d'aquest sindicat eren parcers o arrendataris que el 1934 havien presentat revisions dels contractes de conreu. Tot i així, no es té constància de vincles entre aquest sindicat i el moviment dels rabassaires rierencs, molts dels quals, com s'ha comentat, continuaven actius en la Societat Cooperativa.

La Cooperativa de Consumidors La Bombilla

L'autèntica innovació del Sindicat Agrícola i Caixa de Crèdit La Bombilla en el panorama del cooperativisme rierenc fou la creació de la cooperativa de consum. La creació d'aquesta secció responia als principis d'esquerres de la nova entitat.

Atès el caràcter minoritari del sindicat respecte de les altres entitats agràries del poble, la Cooperativa de Consumidors La Bombilla fou plantejada amb una visió oberta, dirigida al conjunt del poble, i no només als socis del sindicat. En aquest sentit, el president del sindicat va insistir en la necessitat "que puguin ésser socis totes aquelles persones que ho desitgin, encara que no pertanyin al Sindicat, per tal de que puguin disfrutar dels beneficis que reporta la Cooperativa".³⁵

La cooperativa va comptar amb un total de 40 socis. Un repàs dels registres de l'entitat ens permet confirmar que, efectivament, es tractava de socis que no ho eren necessàriament del Sindicat Agrari La Bombilla i que podien ser-ho d'altres entitats agràries del poble.

La Cooperativa de Consumidors La Bombilla va ser creada el 8 de setembre de 1935 i instal·lada als baixos de la casa núm. 24 del carrer Major, "a on a més hi haurà els magatzems de la mateixa, dels adobs i demés substàncies, i dels fruits en el seu cas". També es va autoritzar la Junta Directiva perquè "faci totes les compres i adquisicions d'articles de consum, designi els dies de venda i hores, i estudiï la forma de donar els articles al seu preu ínfim".³⁶

En la mateixa reunió es va prendre l'acord d'encarregar a l'empresa Hijo de Francisco Casanovas (Barcelona) la confecció de fitxes d'una cara per usar-les com a moneda en les operacions de compres dels socis de la cooperativa. Aquesta seria l'única

³⁵ *Ibidem*, 10/11/1935.

³⁶ *Ibidem*, 8/9/1935.

emissió de moneda que dugué a terme l'entitat al llarg del seu funcionament. L'emissió constava de les següents característiques:

Taula 2. Emissió de moneda de la Cooperativa de Consumidors La Bombilla

Valor de la moneda	Nombre de peces
5 ptes. (“duro”)	60
2 ptes.	100
1 pta.	100
0,5 ptes. (“dos rals”)	200
0,10 ptes.	500
0,05 ptes.	1.000



Col·lecció completa de les monedes de la Cooperativa de Consumidors La Bombilla (1935).
[Fotografia: Ricard Ramon (2014)].

Una ullada a aquesta emissió de moneda ens permet comprovar les similituds amb altres cooperatives del Baix Gaià. De fet, les monedes foren dissenyades amb el mateix model que les emissions de la Cooperativa La Veritable de Torredembarra i la Cooperativa Obrera de la Pobla de Montornès.

De fet, la Cooperativa de La Bombilla va mantenir una estreta relació amb la Cooperativa La Veritable de Torredembarra: la relació comercial amb aquesta altra cooperativa (amb molts més recursos i disponibilitat de productes) havia de facilitar a la Cooperativa La Bombilla l'accés a determinats comestibles. Aquest fou el cas de l'accés a la carn de porc: la Junta General del novembre del 1935 va decidir que "respecte a poder vendre tocino als socis de la Cooperativa, per a tenir majors facilitats en la seva adquisició, s'arribi a un acord amb la Cooperativa de Consumidors "La Veritable" de Torredembarra per tal de lograr ens venguin la quantitat necessària per al consum dels socis de la nostra Cooperativa, fent-se les gestions que calguin amb l'Ajuntament de Torredembarra per a que concedeixi un concert econòmic per al pagament del drets d'importació de carn de porc amb la bonificació que correspongui".³⁷

D'un sindicat a tres sindicats: expansió, fragmentació i diversitat

Tal com hem vist, la Segona República va suposar un autèntic esclat en el mapa del cooperativisme agrari de la Riera de Gaià: el model sindical de la Mancomunitat (exemplificat per la Societat Cooperativa), basat en un únic sindicat per poble, va quedar totalment modificat.

El 1936, a les portes de la Guerra Civil, la Riera tenia en funcionament tres sindicats agrícoles, de natura molt diversa i que responien a models de cooperació ben diferenciats:

- La Societat Cooperativa: un sindicat històric de caire reformista i agrarista, arrelat socialment, actiu en el crèdit agrari i creixentment implicat en la gestió del mercat d'avellanes.
- El Sindicat Agrícola i Caixa Rural (primer de La Bombilla, després de L'Aliança): un sindicat "atípic", guiat per interessos no agraris, actiu en el crèdit i vinculat al poder polític municipal.
- El Sindicat Agrícola i Caixa Rural La Bombilla: un petit sindicat d'esquerres, impulsor d'una cooperativa de consum.

³⁷ *Ibidem*, 6/11/1935.

Aquesta diversitat i fragmentació en el cooperativisme agrari de la Riera dels anys 30 respon clarament a una expansió social del mateix cooperativisme: el nivell general d'afiliació es duplica, s'amplia notablement l'accés al crèdit, s'experimenta amb noves formes de gestió dels mercats agraris, s'introdueix la cooperació en l'àmbit del consum... Tot plegat va associat a una creixent percepció social de la cooperació com a instrument necessari per garantir millores socials, així com a un clar suport del nou marc legal republicà.

Tal com hem vist, tot i la creixent politització del cooperativisme local (sobretot, a partir del 1934), els criteris i paràmetres que guien la fragmentació són fonamentalment locals. A més, les principals dinàmiques conflictives del moment, com la qüestió rabassaire, no modifiquen les estructures existents.

Amb l'esclat de la Guerra Civil el panorama cooperatiu es veurà de nou modificat i el Decret de sindicació obligatòria de l'agost del 1936 forçarà la creació d'un únic sindicat a cada municipi. D'acord amb aquest nou marc legal, a finals d'octubre del 1936 a la Riera es va constituir el nou **Sindicat de Productors Agrícoles de la Riera de Gaià**, amb una Junta de nou membres formada per tres representants de cadascun dels tres sindicats existents (vegeu Annex). Ara bé, tant la unificació del mapa sindical rierenc com la pretesa centralització del comerç agrari no seran empreses senzilles: les dinàmiques locals existents romandran i els tres sindicats continuaran operatius.

La revolució i l'economia de guerra impactaran fortament en les relacions econòmiques i socials, al mateix temps que proliferaran les formacions polítiques i sindicals, però determinades lògiques de confrontació local es mantindran inalterades.

Taula 3. Comparació dels tres sindicats agrícoles de la Segona República (1931-1936)

Nom de l'entitat	Societat Cooperativa de la Riera	Sindicat Agrícola i Caixa Rural	Sindicat Agrícola i Caixa Rural La Bombilla
Data de fundació	1913	1932	1935
Nombre de socis	63 (1918) 118 (1930) 120 (1933)	141 (1932) 78 (1936)	Sindicat: 37 (1936) Cooperativa de Consum: 40 (1936)
Quota	3 ptes. a l'any	Quota d'entrada d'entre 1 pta. i 10 ptes., en funció del capital crèdit aportat Quota anual variable d'entre 1 pta. i 6 ptes., en funció del capital crèdit aportat	Quota d'entrada de 5 ptes. Quota mensual d'1 pta.
Drets de vot + presa de decisions	Un soci un vot Decisions preses per la majoria dels socis presents	Un vot per cada 250 ptes. Decisions preses amb meitat més un dels socis + meitat del capital crèdit social	Un soci un vot Decisions preses per la majoria dels socis presents
Seccions	- Secció de compres i vendes - Secció cafè - Caixa Popular de Crèdit - Secció la Riera de la Unió de Colliters d'Avellanes del Camp - Mutualitat d'Accidents Agrícoles del Camp	- Caixa de Crèdit	- Sindicat (vendes) - Caixa de Crèdit - Cooperativa de Consum
Seu social + cafè i sala d'espectacles	Edifici de propietat de la Societat al carrer Sant Pau, 12 (amb cafè i sala d'espectacles) Des del 1929, grup artístic de l'entitat	Seu social de l'entitat al cafè-cinema La Bombilla (carrer Francesc Macià, 5) Des de novembre del 1934, nova seu al Cafè Económico / l'Aliança (carrer Sant Antoni, 11)	Seu social al cafè-cinema La Bombilla (carrer Francesc Macià, 5) i al carrer Major, 24 (local de la Cooperativa de Consum)

Elaboració pròpia a partir dels reglaments i les actes de les tres entitats.

ANNEX

Juntas dels diferents sindicats agraris de la Riera (1931-1936)

Junta de la Societat Cooperativa (1931-1936)³⁸

JUNTA DIRECTIVA	
President	Josep Magriñá Solé
Vicepresident	Pere Espina Vives (Pau Bertran Sedó a partir del 1932)
Tresorer	Antoni Terrafeta i de Barberá (Magí Virgili a partir del 1932)
Secretari	Josep Suñé Sanromá
Vicesecretari	Josep Cabayol Monné (Josep Marqués Virgili a partir del 1932)
Vocals	Pere Ramón Garcia, Josep Calvet Colet Josep Solé Suñé (Antoni Mestre Rovira a partir del 1932) Francesc Olivé Torrents (Sebastià Suñé Sordé a partir del 1932)
CAIXA POPULAR DE CRÈDIT	
President	Josep Magriñá Solé
Dipositari	Francesc Magriñá Sordé
Secretari	Joan Suñé Reig
Vocals	Josep Suñé Solé, Antoni Terrafeta i de Barberá

Junta del Sindicat Agrícola i Caixa Rural (La Bombilla - L'Aliança) (1932-1936)

President	Joan Boronat Boada
Vicepresident	Joan Tomás Sordé
Caixer	Joan Font Rovira
Comptador	Josep Mercadé Sagués
Secretari	Joan Plana Plana
Vocals	Agustí Salvat Barriach (fins al 31/1/1934) Josep Sagués Mañé Ramon Ferran Segalá Amadeu Recasens Suñé Espiridió Socias Llorasqui (entre l'1/1/1934 i l'1/1/1936) Josep Caballé Guinovart (des del 16/1/1936)

³⁸ La llista és completa per al període 1931-1934; per al bienni 1934-1936, tot i tenir constància del manteniment de diversos membres (com és el cas del president), no es disposa de dades de la totalitat de la Junta.

Junta del Sindicat Agrícola i Caixa Rural La Bombilla (1935-1936)

JUNTA DIRECTIVA	
President	Pau Gual Galofré
Vicepresident	Joan Voltas Escardó
Tresorer	Josep Recasens Plana
Secretari	Llorenç Sumoy Figueras
Vicesecretari	Espiridió Socias Llorasqui
Vocals	Josep Balañá Cunillera, Josep Figueras Vidal, Isidre Gual Baldrich, Francesc Blanch Vidal
COMISSIÓ REVISORA DE COMPTES	
President	Josep Salvat Fortuny
Vocals	Francesc Vidal Marqués, Joan Recasens Busquets
DIRECCIÓ DE LA CAIXA DE CRÈDIT	
President	Pau Gual Galofré
Vicepresident	Joan Sordé Domingo
Tresorer	Francesc Olivé Torrents
Secretari	Josep Cartañá Isern
Vicesecretari	Joan Virgili Galofré

Junta fundacional del Sindicat de Productors Agrícoles de la Riera de Gaià (sindicat únic durant la Guerra Civil), 18/10/1936

		<i>Sindicat d'origen</i>
President	Joan B. Gual Baldrich	La Bombilla
Vicepresident	Josep Magriñá Solé	Societat Cooperativa
Secretari	Pau Plana Virgili	Sindicat Agrícola i Caixa Rural
Recaptador	Antoni Blanch Vidal	La Bombilla
Depositari	Salvador Ramon Bové	Societat Cooperativa
Sotssecretari	Ramon Fortuny Rovira	Sindicat Agrícola i Caixa Rural
Vocals	Pere Marqués Virgili	Societat Cooperativa
	Joan Tomás Sordé	Sindicat Agrícola i Caixa Rural
	Josep Socias Franqués	La Bombilla

BIBLIOGRAFIA

- BLANCH TORREBADELL, Joan Carles i Eva (2009), *Del Cafè a la Fonda 1922-2009*, la Riera de Gaià: Fonda Riera.
- GAVALDÀ TORRENTS, Antoni (1989), *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la societat agrícola de Valls 1888-1988)*, Valls: Institut d'Estudis Vallencs.
- MAYAYO I ARTAL, Andreu (1995), *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya, 1893-1994*, Catarroja: Afers.
- RAMON I SUMOY, Ricard (2009), “La qüestió agrària al Baix Gaià durant la Segona República: l'emergència dels sindicats d'agricultors rabassaires” (1931-1932)”, *Recull de Treballs* 10, Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mar.
- RAMON I SUMOY, Ricard (2012), *República, Reforma i Democràcia local. La Riera de Gaià 1931-1936*, Valls: Cossetània.